

Як вже зазначалось, екстремісти від ісламу виступають в союзі з націоналізмом, сепаратизмом і соціальним популізмом. Така комбінація дає можливість виступати як бойова консолідуєча сила, згуртувати на загальній платформі, освячувати несправедне діло авторитетом релігії ісламу.

Звертає на себе увагу ще одна загрозлива тенденція: повернення ісламського екстремізму в бік територій колишнього Радянського Союзу, що були закриті раніше “залізним кордоном” і де сповідується іслам. Перш за все, це Росія, Кавказ, країни Середньої Азії, а зараз і Україна – Крим, де простежується зацікавленість ісламських радикалів у створенні затяжних конфліктів. Це призводить до появи у мусульман “Півночі” власних екстремістських угруповань. Якщо ми розглянемо події, що відбувалися свого часу на Північному Кавказі, то ми побачимо, що вони розгорталися фактично за сценарієм, який пропонує в своїх працях Сеїд Кутб.

В складі бійців, які вдерлися на територію Дагестану влітку 1999 року була молодь, з якою протягом декількох років працювали закордонні місіонери, які в спеціальних таборах навчали їх “істинному ісламу” і методам боротьби з тими, хто його “викривляє”. Спочатку стараннями таких місіонерів виникає громада прихильників “чистого ісламу”, в яку втягуються люди, в яких є фінансові й інші матеріальні проблеми. В таборах їх забезпечують грошима, “високими ідеями”, а, згодом - і зброєю. Поступово, коли кількість таких громад зростає і коли, за задумом їх організаторів створена “критична маса”, вони відкрито виступають проти світських законів. Ми маємо справу з практичною реалізацією теоретичних настанов, точнісінько згідно планів Сеїда Кутба, в трьох селах Буйнакського району Дагестану, в так званій Кадарській зоні, де була створена мусульманська держава в мініатюрі “Ісламський джамаат”.

Підводячи підсумок, можемо зазначити, що ісламський фундаменталізм в його радикальній формі, на відміну від поміркованих, виступає як теоретична основа практики, тобто ісламського екстремізму, і має кінцеву мету – руйнування існуючих державних владних структур, тобто фактично зазіхає на конституційний лад тієї чи іншої держави, після чого влада повинна перейти в руки інших політичних сил.

Таке розуміння співвідношення цих понять дозволяє краще усвідомити сутність процесів, які відбуваються в суспільстві в тому числі і в українському, за участю ісламського чинника, а відтак може мати відповідне й практичне значення.

Тарас БЕДНАРЧИК (Вінниця)

МІЖСПІЛЬНОТНІ ВІДНОСИНИ В СУЧАСНІЙ РІДНІЙ ВІРІ

Феномен українського рідновірства давно привернув увагу вітчизняного релігієзнавства. З повною відповідальністю можна стверджувати, що науковці ставляться до усіх течій Рідної Віри з професійним зацікавленням, повагою та дотримуються засад толерантності. Проте можна констатувати й той факт, що існують об’єктивні перешкоди щодо вивчення сучасних рідновірських спільнот. По-перше, це брак достовірної інформації про внутрішнє життя громад, існування яких декларується провідниками спільнот. У конфесійних виданнях, газетах, листівках, зверненнях переважно подаються відомості про успішно здійснені заходи (відзначення свят, посвяти у релігію окремих осіб, колективний відпочинок чи прочанство та ін..). «Поza кадром» залишається інформація про статистику прилучення нових віруючих, кількість проведених обрядів протягом тривалого часу, взаємовідносини віруючих із власними родичами іншого віросповідання, не кажучи вже про статистику відмов від приналежності до даної конфесії. По-друге, частина інформаційного простору присвячується ідеологічному протистоянню іншим

течіям рідновірства, «поборюванню» чи навіть дискредитації певних опонентів. Така інформація може містити як об'єктивні відомості, так і безпідставні наклепи, але головне те, що вона заважає досліджувати власне релігійний феномен. По-третє, навіть короткий огляд подій у рідновірстві з початку 1990-х років і до нашого часу засвідчує спроби підпорядкувати його певним вітчизняним та іноземним політичним проектам. Виявлення закулісної політично-бізнесової «кухні» у певних спільнотах може викликати зацікавлення науковця. Але одночасно це дасть підстави сумніватися, що в даному випадку ми маємо справу із українським рідновірством, а чи ж із релігійним феноменом взагалі.

Попередній огляд міжспільнотних відносин в Рідній Вірі подає ззовні суперечливу картину: спільноти, громади та провідники продукують заяви і заклики про необхідність і готовність до співпраці, координації, організаційного єднання. Натомість ці заклики не реалізуються, а створені об'єднання ніколи не охоплюють переважної кількості впливових центрів українського рідновірства і не здатні переломити існуюче становище.

Також можна констатувати, що кожна офіційно зареєстрована в Україні конфесія рідновірського спрямування (Рідна Українська Національна Віра, Собор Рідної Української Віри, Об'єднання Рідновірів України, Рідна Православна Віра) так чи інакше переживали «внутрішні заворушення», які завершувалися відокремленням від них певних активістів з групою віруючих, що починали йти власним релігійним шляхом. Також протягом останніх п'ятнадцяти років РУНВіра зазнала суттєвих організаційних трансформацій і була представлена кількома структурами: Об'єднання Синів і Дочок (ОСІД) РУНВіри (провідники Б.Островський, С.Щербина, керівні центри у Києві та Запоріжжі), Об'єднання Синів і Дочок України (ОСІДУ) РУНВіри (Б.Савченко, керівний центр у Хмельницькому), ОСІДУ РУНВіри (В.Чорний, керівний центр у Львові), громади РУНВіри, які визнають духовну опіку «представника Учителя» в Україні М.Марченка (керівний центр у Києві). В 2003 р. Собор Рідної Української Віри (О.Безверхий, керівний центр у Вінниці) виключив зі складу конфесії колишнього Голову Східноукраїнського крайового центру Собору С.Пашника та його громаду «Дажбоже Запоріжжя» в зв'язку із переходом до іншої конфесії – Рідної Православної Віри. В 2002 р. Об'єднання Рідновірів України (Г.Лозко, керівний центр у Києві) залишили представники Характерного козацтва, які в 2003 р. заснували Рідну Православну Віру. В 2007 р. Рідну Православну Віру (В.Куровський, керівні центри – Київ та Хмельницький) залишив Волхв РПВ С.Пашник, який задекларував створення Духовного центру «Родового Вогнища Рідної Православної Віри» як окремого релігійного об'єднання.

Цей короткий і неповний огляд організаційних трансформацій в спільнотах Рідної Віри ілюструє той факт, що вони безперервно і активно еволюціонують. Зазвичай, незацікавлені в таких змінах представники спільнот тлумачать перебіг подій як результат «нездорової» амбітності опонентів. Так само противники тлумачать мотиви тих лідерів, які відмовляються від тісної організаційної співпраці своїх груп з іншими конфесійними організаціями у різноманітних об'єднаннях. Автор вважає, що відносини між зазначеними спільнотами потребують більш глибокого аналізу, щоб встановити максимально повну картину процесів у сучасному рідновірстві та спрогнозувати його майбутнє.

У рідновірських міжспільнотних відносинах можна виділити два типи: повне заперечення істинності релігії опонентів із виявами негативізму або відносно помірковане ставлення. Непримиренність у взаємних оцінках, як правило, лунає при розділенні колись єдиної релігійної організації, і цей процес супроводжується подібними коментарями: «Як відомо, 29-30 вересня ц.р. у м. Львові відбувся так званий 6-й Собор Священної Ради ОСІДУ РУНВіри. Підкреслюємо слова «так званий», бо насправді те дійство, що відбулося у Львові, зовсім не було релігійним Собором... Рунтати В.Чорний і С.Шмиголь діяли грубо й нахабно, нав'язавши учасникам Собору авторитарний метод керівництва..., допустили до зали, де мав проходити Собор, кілька десятків сторонніх осіб... Ось і у Львові проявилось таке собі чорне ГКЧП... Собор перетворив на фарс... зруйнували єдину релігійну організацію» [Інформаційне повідомлення Всеукраїнської Координаційної Ради з

підготовки та проведення З'їзду ОСІДУ РУНВіри. – 11001 р. Д. – С. 1]. Трапляється, що конфесії наважуються дати розгорнуті коментарі з приводу внутрішнього конфлікту в офіційних заявах: «Цим листом повідомляємо Вам, що з причин: невизнання першооснов Рідної Православної Віри, викладених в Карбах відання Покону Роду Всевишнього; грубого нехтування духовної сходоверші, нерозуміння етики стосунків духовного учнівства; ігнорування духовного навчання у Школі жерців ПРАВ; відсутності особистої духовної практики і бажання підвищувати свій особистий рівень, розпорядженням Верховного Волхва Руси-України Володимира (Куровського В.В.) позбавляються духовного чину та права обрядодіяти в громадах Родового Вогнища Рідної Православної Віри наступні особи: · Пашник Світовит...» [Заява Богумира Миколаєва від 21.09.2007 р. // Вісник Собору РУВ. – 2008. - №10. – С.1].

Також можна стверджувати, що вагомими підставами для взаємного несприйняття і міжконфесійної конфронтації стають базові засади ідеології включно із теологією і декларуванням своїх історичних витоків. Довгий час триває протистояння між монотеїстичним і політеїстичним розумінням рідновірської теології. При чому більш активними у нападках є прибічники політеїзму, зокрема ОРУ Г.Лозко. В одній із листівок з порівнянням цих двох видів богорозуміння міститься неадекватне тлумачення монотеїзму: «Створюється штучно засновниками, «пророками»... Поширюється на сусідні /чужі/ землі з метою їх загарбання та створення світових імперій... Поширюється через місіонерів-іноземців... Один Бог, як узурпатор, що проголошує свою єдність або свою виключність та заперечує існування інших Богів, яких він не визнає... Зневага і ненависть до сповідників іншої віри /особливо язичницької – етнічної/... Пасивність у земному житті... Пригнічення всіх природних якостей і почуттів... Скорботність ритуалів... Перенесення віри з космічного обожнюваного начала на людину /»сина божого« чи «пророка»/» [Якщо буде такий блудень... – 1995. – С. 1]. В тексті міститься прямий натяк, що ця характеристика стосується РУНВіри. Широковідомим є факт різко негативної оцінки особи Л.Силенка як «негідного учня» В.Шаяна та «лжепророка». ОРУ взагалі тлумачить монотеїзм як продукт реформаторства давніх євреїв своєї давньої етнічної політеїстичної релігії. За цією концепцією, монотеїзм юдейського походження був нав'язаний через християнство чи іслам іншим численним народам, а в наш час він став зразком для наслідування у «неорелігійних напрямках», до якого, на думку ОРУ, в першу чергу, належить РУНВіра Л.Силенка. Справжньою етнічною релігією, таким чином, постає політеїстичне язичництво, представлене в Україні самим ОРУ. Всі інші спільноти тлумачаться як «сурогатні форми», які, начебто, спекулюють на давній обрядовості, привласнюють собі або підмінюють ідею відродження етнічної релігії: «РУНвіра (віра Лева Силенка, монотеїстична неорелігія); СРУВ (Собор рідної української віри, монотеїстична течія Олега Безверхого); писання так званого «верховного патріарха всієї України» Арія; так зване «Родове Вогнище православної віри» (що «запозичило» назву «Православ'я» в Київської та Полтавської громад Українських Язичників). Ці угруповання займаються різного роду психотехніками, гіпнотичним навіюванням, медитаціями та нашвидкуруч створеними власними «бойовими мистецтвами». Такі деструктивні утворення цілеспрямовано вносять розбрат, плутанину і дезорієнтацію в середовище рідновірів та дезінформацію в інформаційний простір» [Лозко Г.С. Пробуджена Енея. Європейський етнорелігійний ренесанс. – Харків, 2006. – С. 52, 53, 381-389, 408,409].

РПВ тлумачить рідновірський монотеїзм більш помірковано. Хоча РУНВіра розглядається як неорелігія, а її монотеїзм як відображення «християнського стереотипу мислення» та «іудейського монотеїзму», у виданнях РПВ інколи лунають думки, що РУНВіра постала як різновид знань про Рідну Віру, завдяки яким від християнства відвернулись тисячі людей [Попик С. Гість із храму предків // Триглав. – 7511. - №2. – С. 4]. Щодо Собору РУВ, то РПВ наголошувало на деякій подібності теології обох спільнот і розглядало її як підставу для єднання: «Боги в розумінні членів Собору - це «могутні духовні особистості, які народжені з Тіла Дажбожого». Ці Боги не є іпостасями одного

Бога, як у В.Шаяна. Розуміння, що вкладається О.Безверхим в це поняття, дуже близьке до викладеної нами в «Розділі 2» концепції розуміння цього слова нашими предками... Важливим моментом при характеристиці вчення Собору є його ознака широкого віроснавчого плюралізму в середині конфесії» [Русинське (українське) рідновір'я сьогодні // Родове Вогнище. – 7512. - №1. – С. 13-14]. Як позитивний приклад міжконфесійного єднання РПВ розглядала перехід до неї Голови Східноукраїнського крайового центру Собору РУВ С.Пашника, про що вже йшлося вище. Проте сам Собор РУВ не схвалював дії цієї особи.

Спільноти рідновірських монотеїстів у відповідь на закиди опонентів змушені ретельно відстежувати їх ідеологію, діяльність та вести полеміку. Різні організаційні спільноти РУНВіри єдині в своїх контраргументах щодо ОРУ і, безпосередньо, Г.Лозко. РУНВіра декларує право кожного на вільний вибір віросповідання і лише закликає язичників не паплюжити дорогу їм постать Л.Силенка.

Надзвичайно активно відстоює власні інтереси Собор РУВ. З цього приводу систематично оприлюднюються розгорнуті аналітичні матеріали. З початку Собор не переймався протистоянням із іншими політеїстичними спільнотами, хоча і декларував свою незгоду із їх ідейними і організаційними засадами: «ОРУ (Галина Лозко) – головною проблемою є атеїзм (Боги тлумачаться як суб'єктивні образи уяви) та конфліктний характер авторитарного лідера. Організація напівфіктивна, Богослужінь практично не проводить. Раз на місяць відбувається публічна лекція лідера. ОРУ існує та рекламує себе за рахунок пожертв з діаспори, які спритно через імітацію діяльності «вибиває» Г.Лозко» [Аналіз перспективності рідновірських конфесій // Вісник Собору РУВ. – 20003. - №3. – С. 2].

Ставлення Собору до РПВ теж було поміркованим, незважаючи на перехід до неї згаданого вище С.Пашника. Собор навіть попереджав РПВ про перспективи повторення ситуації вже в цій організації: «Це добре, коли рідновіри самовизначаються. Погано, якщо переконання людини суперечать віровченню релігійної організації, до якої вона належить. Пан Світовит після двох років вагань нарешті визначився, що Собор РУВ йому не підходить. І це добре для нас, оскільки особлива позиція пана Світовита блокувала прийняття важливих спільних рішень з ключових питань віровчення... Після вступу його до нової конфесії ми спілкувалися, і я зробив висновок, що й її віровчення помітно відрізняється від переконань пана Світовита» [Інтерв'ю з головою Духовного Правління Собору РУВ Орієм Безверхим // Вісник Собору РУВ. – 20003. - №3. – С. 1].

Ситуація у міжспільнотних відносинах різко змінилася у зв'язку із політизацією українського суспільства в 2004 р. До цього часу вже чітко вимальовувалась та тенденція, що монотеїстичні Собор РУВ і більшість громад РУНВіри прихильно ставилися до західного суспільства, демократичних цінностей та констатували загрозу з боку Росії щодо України. Політеїстичні спільноти висловлювали своє занепокоєння можливістю негативного впливу Заходу на українську традиційну культуру, декларували свою готовність співпрацювати з сучасними російськими язичниками в межах Всесвітнього конгресу етнічних релігій та Родового Слов'янського Віча. Але драматичні події 2004 р. змусили українські рідновірські спільноти конкретно позиціонувати своє ставлення до ситуації і чіткіше окреслити свої духовні цінності. Широко відомо, що Собор РУВ та більшість громад РУНВіри відкрито проголосили, що поразка «помаранчевого майдану» буде перемогою проросійських сил і підтримали віруючих щодо участі у масових акціях.

Широкого розголосу серед рідновірських громад набуло те, що лідер ОРУ Г.Лозко, на їх думку, «залишилась в тіні» під час подій 2004 р. та взагалі вийшла заміж за одного з провідників російських неоязичників П.Тулаєва, відомого панслависта. На думку Собору РУВ, в 2004 р. РПВ теж не підтримала Майдан, і в той момент це виглядало як підтримка проросійських сил і зрада України. За дивним збігом, в 2004 р. РПВ офіційно назвала своїх віруючих «православними русинами», а слово «українець» - новим терміном, що утворився зусиллями інтелігенції в XIX – XX ст. З цього часу і до сьогодні Собор РУВ

офіційно визначає ОРУ і РПВ як псевдоязичників та панславівців проросійської орієнтації [Закордонні спецслужби проти Рідної Української Віри // Вісник Собору РУВ. – 20005. – №6. – С. 2].

Відносини між РУНВірою та Собором РУВ теж зазнають змін. 1990-і роки пройшли під знаком боротьби та спроб порозумітись навколо питань сповідання Дажбожої віри, проблем координації зусиль різних громад та тлумачення постаті Л.Силенка. За цей час виникали гострі суперечки, а РУНВіра зазнала суттєвих організаційних змін. З 2003 р. ці відносини стали більш поміркованими, зокрема через подібну оцінку подіям навколо Форуму українських рідновірів, про що буде сказано нижче. Хоча спроби організаційного єднання РУНВіри та Собору РУВ не пішли далі переговорів, відносини між цими конфесіями наближені до доброзичливих. Останнім часом більшого значення набуває поняття «Дажбожа віра» як відображення головного сенсу українського рідновірського монотеїзму. Можна припустити, що це поняття з часом може стати більш важливим для монотеїстів, ніж власне «Рідна віра», яке широко вживається і у спільнотах опонентів – багатобожників.

Огляд зазначених подій в рідновірських спільнотах та вивчення розвитку Рідної Віри в діаспорі 1950 – 1980-х рр. дає підстави стверджувати, що спроби об'єднання конфесійних груп в єдину релігійну організацію безперспективні. Вагомим доказом цієї тези є події навколо скликання і діяльності Форуму українських рідновірів. Форум було замислено в 2002 р. як координаційна рада усіх зареєстрованих рідновірських конфесій, окремих громад чи зацікавлених осіб. На заходах мали обговорюватися проблеми і потреби рідновірства та ухвалюватися спільні рішення. Ідея набула в Україні широкого розголосу. Проте із наближенням офіційного відкриття Форуму (1.02.2003) почала вимальовуватися перша проблема: з'ясувалося, що голови п'яти офіційно зареєстрованих рідновірських конфесій отримують лише права звичайних делегатів. Хоча конфесії надіслали своїх представників, проте на відкриття не прибули троє голів (Г.Лозко, Б.Островський, В.Чорний). Провідники двох інших конфесій – Б.Савченко та О.Безверхий взяли участь в діяльності Форуму на рівні з делегатами різних громад (навіть незареєстрованих) і маловідомими особами. Досить дивними для релігійної спільноти виглядали публічні гострі полеміки між головами конфесій та світськими особами, зокрема, з головою оргкомітету П.Рубаном та відомим науковцем Ю.Шиловим. Провідники конфесій вимагали виключити з проектів документів імена богів різних рідновірських релігійних систем заради забезпечення толерантності, а також утриматися від політичних заяв. Звичайно, можна було б вести мову про доцільність надання особливого статусу головам конфесій. Проте, нехтування статусом цих осіб, дійсно впливових у своїх спільнотах, дало свої негативні результати. Б.Савченко відкрито залишив форум, а О.Безверхий зробив заяву про свою особливу думку щодо зібрання. Пізніше Собор РУВ змінив свою участь у Форумі до статусу спостерігача [Ще кілька слів щодо так званого «Форуму українських рідновірів»... // Рунвіст. – 11003. - №11. – С. 4].

В грудні 2003 р. було скликано другий Форум, який перейменували на Віче Українських Рідновірів. Цікавим є те, що поважне становище там зайняла новостворена РПВ (її провідники склали переважну більшість серед заступників голови Координаційної Ради Віча). Можна припустити, що це цілком влаштовувало зазначену конфесію.

Віче Українських Рідновірів не змогло об'єднати чи навіть зблизити рідновірські конфесії і більшість громад. Не було розроблено спільні культові засади. Приймались різні заяви із політичним підтекстом, які не справили жодного впливу на діючу владу. В наш час Віче втратило свій вплив.

Безумовно, значну роль у існуванні міжконфесійних бар'єрів відіграють особисті погляди провідників кожної з конфесій, і це стає найбільш помітним для загалу. Проте, як показує аналіз результатів діяльності різних міжконфесійних об'єднувачих комісій, на перешкоді, насамперед, стають різні світоглядні позиції. Наприклад, незважаючи на великі зусилля і різні спроби, ніколи не вдавалось створити спільний міжконфесійний

рідновірський календар. Цьому перешкоджала різниця у розумінні обліку часу, визначенні переліку свят чи гідних для відзначення дат. Так само безперспективними виявляються спроби створити уніфіковані для різних спільнот обряди.

Розбіжності у організації культу виникають, насамперед, через відмінне богорозуміння у спільнотах. Це очевидно для активно діючих священників і для професійних релігієзнавців, але не для пересічних віруючих, які не переймаються проблемами теології: «На Форумі відразу ж виявилися поверхові конфесійні розбіжності... Шилов читає – «Сварог», а п. Безверхий заперечує – «Дажбог». Ю.Шилов трактує, що в науці так, Велес-книзі так, а п. Безверхий аргументує, що по вірі так. Здається, кожна людина може створити, при бажанні, свою релігію і своє поняття бога... Мені головне – Україна, спасіння нації від винищення... Нехай Сварог (Сварга), Небо, Сонячний Зодіак, а Дажбог син його, а ми внуки Дажбожі. Так і Христос же був син божий, бога-отця, із трійці... Решта – теологія, догмати. Для теоретиків-теологів може бути складніший варіант. Для широкого загалу – сконцентрованіший, зрозуміліший символ» [Чорнобривець Д. Деякі думки аматора – нефахівця // Вісник українських рідновірів. – 2003. - №1. – С. 8].

Також є підстави стверджувати, що проведення рідновірських міжконфесійних заходів (віча, конференції, спортивно-оздоровчі табори) сприяло не лише обміну думками і налагодженню зв'язків, а й активним спробам прозелітизму. І ці негативні прояви помічалися багатьма спільнотами.

Суттєвим чинником існування розбіжностей між рідновірськими спільнотами також є їх ставлення до релігійної містики. Ідеологічні противники РУНВіра та ОРУ одностайні в тому, що засуджують використання особливих психологічних та містичних практик: «Маю досить відомостей про те, що деякі провідники громад або окремі особи, які називають себе рунвістами, намагаються активно впроваджувати в РУНВіру не властиві їй філософські та духовні засади (елементи буддизму, ламаїзму, йоги, євангелістки, язичництва тощо), з'явилися «чаклуни й маги», які погоджуються поділитися «таємними знаннями» [Побратимські роздуми над побаченим, почутим і прочитаним... // Самобутня Україна. – 11002. - №8. – С. 2]. Як відомо із офіційних видань Собору РУВ та РПВ, вони, навпаки, активно використовують релігійний містицизм у культовій практиці і, як можна прогнозувати, ніколи від цього не відмовляться. Але не важко здогадатися, що вони мають відмінні між собою містичні системи, які неможливо поєднати.

Отже, головним чинником, який визначає розвиток рідновірських спільнот та їх ставлення одна до одної є специфіка їх віровчення. Всі конфесійні групи зазнають змін, і цей процес буде продовжуватися у майбутньому. Кожен дослідник рідновірства повинен враховувати, що існує чіткий поділ на монотеїстичні течії, які чітко спрямовані на сакралізацію України і українства, та політеїстичні течії, які так чи інакше вабить загальнослов'янський ідеологічний простір. Всі рідновірські конфесії є «молодими» і приреченими на подальший розвиток у тому розумінні, що вони не пережили еволюційної зміни кількох поколінь носіїв релігійної влади. Лише така успішна «зміна поколінь» дасть підстави говорити про усталеність даної віросповідної традиції. Будь-які спроби об'єднати конфесії зазнавали невдачі через об'єктивні причини, і можна припустити, що таке об'єднання неможливе у майбутньому. Розвиток рідновірських течій в Україні є можливим, насамперед, завдяки реальному існуванню свободи віросповідання у нашому суспільстві. Справжніми лідерами у рідновірських спільнотах є священники, які активно організовують релігійне життя, систематично проводять богослужіння та різні обрядодійства, виступають з проповідями серед віруючих та взагалі є близькими для мирян із релігійними запитами. Саме такі духовні особи будуть визначати майбутнє рідновірських течій в Україні.